

ZAŠTITA POSLOVNOG IMENA PRIVREDNOG DRUŠTVA

PROTECTION OF COMPANY'S BUSINESS NAME

Veljko Turanjanin
Pravni fakultet Univerziteta u Kragujevcu
Telefon: +381/66 962 93 49
E-mail: turanjaninveljko@gmail.com

Borko Mihajlović
Pravni fakultet Univerziteta u Kragujevcu
Telefon: +381/60 133 05 55
E-mail: borkomihajlovic1989@gmail.com

DOI: 10.7251/APE0813109T

UDK: 347.78:003.56

Sažetak

Autori se u radu bave objašnjavanjem zaštite poslovnog imena privrednog društva, kao firme pod kojom ono posluje. Budući da poslovno ime treba da bude određeno na takav način da nije zamjenljivo sa poslovnim imenom drugog privrednog društva niti da izaziva zabunu o privrednom društvu i/ili o njegovoj djelatnosti, to je bilo neophodno predvidjeti određene načine njegove zaštite. Usljed toga, postoje četiri različita načina na koja poslovno ime može biti zaštićeno, i to najprije na osnovu samog zakona, potom po osnovu postojanja opravdanog poslovnog interesa, zatim po osnovu neloyalne utakmice, i na kraju, krivičnopravno, jer lice koje se u namjeri da zavara kupca ili korisnika usluga posluži tuđim poslovnim imenom čini krivično djelo. Autori, prije svega, predstavljaju rješenja zastupljena u pravu Srbije, ali takođe kroz komparativni prikaz sagledavaju zakonodavna rješenja država u okruženju. Upravo to i predstavlja cilj ovog rada s obzirom na to da ovo pitanje do sada uglavnom nije bilo sveobuhvatno objašnjeno. Takođe, u radu autori prikazuju relevantnu sudsku praksu u vezi sa ovim pitanjem, dok u zaključnim razmatranjima daju kritičku analizu postavljenih nivoa zaštite poslovnog imena privrednog društva.

**Ključne riječi: poslovno ime, zaštita, nelojalna utakmica,
opravdani poslovni interes, krivično djelo, sudska praksa.**

Summary

The authors in this work deal with protection of business name of company, as a name under which it operates in its business. Since the company name should be determined in such way that it is not interchangeable with the business name of another company or to causes confusion about company and/or its activities, it was necessary to provide some certain methods of its provides. As a result, a business name can be protected in four different ways. Primarily, it is protection based on law, then, there is protection which basis on the existence of the legitimate business interests and protection based on unfair competition. Ultimately, there is protection based on criminal law, because the person who, with an intention to mislead the customer or service user, uses another company's business name commits a crime. The authors, above all, represents a solution from Serbian's law, but also provide a comparative view on the legal solutions of the neighboring countries. Also, in this paper the authors show the relevant jurisprudence in this regard, while in the concluding remarks give a critical analysis of the set level of protection of business name of the company.

**Keywords: business name, protection, unfair competition,
legitimate business interests, crime, jurisprudence.**

1 Uvod

Poslovno ime privrednog društva predstavlja osnovni element identifikacije jednog privrednog društva. U Zakonu o privrednim društvima Republike Srbije (u daljem tekstu: ZPD),⁵ ono je definisano kao ime pod kojim privredno društvo posluje i učestvuje u pravnom prometu i koje je kao takvo predmet upisa u registar⁶. Međutim, poslovnom imenu privrednog društva nije jedina svrha da individualizuje neko privredno društvo, već pored toga ima još dve značajne funkcije: funkciju administrativno – tehničkog razlikovanja i konkurentsku funkciju. Funkcija administrativno – tehničkog

⁵ Zakon o privrednim društvima Republike Srbije, Službeni glasnik Republike Srbije, broj 36/2011 i 99/2011.

⁶ Član 22. stav 1. ZPD.

razlikovanja povezana je sa javnim interesom da se spriječi zabuna o identitetu privrednih društava, i to, prije svega, kada privredna društva istupaju prema državnim organima, ali i u odnosima sa drugim učesnicima u prometu. Konkurentska funkcija poslovnog imena privrednog društva sastoji se u tome što ono u savremenim uslovima postaje vrijednost po sebi, jer na osnovu poslovnog imena potrošači i poslovni partneri privrednog društva sude o ukupnom bonitetu tog privrednog društva. (Marković 1995:552) Na taj način poslovno ime privrednog društva postaje prvi, spoljašnji pokazatelj poslovne reputacije tog društva. Konkurentskom funkcijom štite se prvenstveno privatni interesi konkurenata na tržištu.

S obzirom na značaj poslovnog imena privrednog društva koji proizilazi iz navedenih funkcija, kompanijskim zakonima je materija poslovnog imena privrednog društva detaljno regulisana, što je trend prihvaćen i u srpskom pravu (uočljivo je da je novim ZPD poslovno ime detaljnije regulisano u odnosu na raniji zakon). Predmet zakonodavne regulative su, prije svega, elementi poslovnog imena, i to kako oni koji su obavezni, tako i oni koje poslovno ime privrednog društva ne smije da sadrži. Posebna pažnja posvećuje se zaštiti poslovnog imena privrednog društva, jer njegovom povredom, u nekim slučajevima, mogu biti narušeni ne samo privatni, već i javni interesi. Ta zaštita najčešće nije predmet samo kompanijske regulative, već se pravna pravila o zaštiti poslovnog imena nalaze i u zakonima koji primarno ne regulišu pravni položaj privrednih društava (Zakon o trgovini, Krivični zakonik itd.). Predmet ovog rada su, prije svega, različiti oblici zaštite poslovnog imena privrednog društva: zaštita po službenoj dužnosti od strane regulatora, zaštita po tužbi pred nadležnim sudom, zaštita po osnovu nelojalne konkurencije i krivičnopravna zaštita. Ipak, u cilju kvalitetnijeg pojašnjenja navedene problematike, najprije su razmotreni elementi poslovnog imena.

2 Elementi poslovnog imena privrednog društva

U pravnoj literaturi je već postala tradicionalna podjela elemenata poslovnog imena privrednog društva na: obavezne, fakultativne, uslovno dopuštene i zabranjene elemente (Vasiljević 2011:66).

Obavezni elementi poslovnog imena taksativno su navedeni ZPD: naziv, pravna forma i mesto u kome je sjedište privrednog društva.⁷

Naziv je definisan kao karakteristični dio poslovnog imena po kome se društvo razlikuje od drugih društava.⁸ Upravo je naziv privrednog društva osnovni element identifikacije društva u pravnom prometu. Zato se često pojmovi „poslovno ime“ i „naziv“ poistovjećuju, čemu je doprinosila i definicija poslovnog imena iz Zakona o privrednim društvima iz 2004. godine, kojom je poslovno ime definisano kao naziv pod kojim privredno društvo posluje. Novim ZPD-om ova dva pojma su razgraničena, tako da je „poslovno ime“ širi pojam koji u sebi sadrži naziv, kao jedan od svojih obaveznih elemenata. Takođe, nedovoljna distinkcija između ovih pojmova postoji i u vezi sa zaštitom. Naime, kao što to ispravno čini srpski zakonodavac, predmet zaštite je naziv privrednog društva, a ne poslovno ime u cjelosti. Ovo zato što je samo naziv dovoljno karakterističan, specifičan, distinktivan element poslovnog imena da bi mogao biti predmet zaštite.

Drugi obavezni element poslovnog imena je oznaka pravne forme. Na taj način se potencijalni poslovni partneri informišu o načinu odgovornosti članova društva za obaveze društva. U poslovnom imenu može se koristiti puna ili skraćena oznaka pravne forme društva (npr. „društvo s ograničenom odgovornošću“ ili „d.o.o.“ ili „doo“).

Treći obavezni element poslovnog imena privrednog društva je mjesto u kome je sjedište društva. Sjedište je mesto na teritoriji Republike Srbije iz koga se upravlja poslovanjem društva i koje je kao takvo određeno osnivačkim aktom ili odlukom skupštine.⁹ Značaj sjedišta je višestruk: prema sjedištu se određuje mjesna nadležnost registra, sudska nadležnost, kome će društvo plaćati poreze, mjerodavno pravo koje se primjenjuje na ugovore koje društvo zaključuje, poslovna komunikacija se najčešće obavlja preko sjedišta društva (mada ZPD-u je sada dozvoljeno da društvo ima posebnu adresu za prijem pošte, koja je različita od adrese sjedišta društva) itd. Zbog svega ovoga jasno je zašto je neophodno da se treća lica već putem poslovnog imena informišu o tome koje je mesto određeno kao

⁷ Član 22. stav 2. ZPD.

⁸ Član 22. stav 3. ZPD.

⁹ Član 19. stav 1. ZPD.

sjedište društva. ZPD je precizirano da je obavezni element poslovnog imena samo *mjesto* u kome je sjedište društva (npr. Kragujevac, Beograd), što znači da obavezni element poslovnog imena nije kompletna adresa društva - ulica i broj (Stefanović/Stanivuk, 2012:35). Uzimajući u obzir da poslovno ime treba da bude što konciznije, nije poželjno da privredna društva na fakultativnoj osnovi dodaju adresu sjedišta društva u svoje poslovno ime, jer se o tim podacima treća lica mogu informisati uvidom u registar.

Ako je društvo u postupku likvidacije, njegovom poslovnom imenu dodaje se oznaka „u likvidaciji“,¹⁰ a ako je nad društvom otvoren stečajni postupak, dodaje se oznaka „u stečaju“.¹¹ Ovi elementi su obavezni ako je nad društvom otvoren stečajni ili likvidacioni postupak, pa se oni mogu nazvati i *uslovno obaveznim elementima*.

ZPD predviđen je i jedan fakultativni element poslovnog imena privrednog društva – opis predmeta poslovanja. U pravnoj teoriji predmet poslovanja se smatra širim pojmom od pojma djelatnosti, jer on obuhvata sve djelatnosti koje jedno privredno društvo obavlja (Mićović 2012:39). Prema tome, pretežna djelatnost privrednog društva nije obavezni element poslovnog imena, ali privredna društva mogu na fakultativnoj osnovi unijeti u poslovno ime svoju djelatnost ili opis predmeta poslovanja (ako obavljaju više od jedne djelatnosti).¹² Pored jednog, zakonom određenog fakultativnog elementa, u poslovno ime se može unijeti i niz drugih fakultativnih elemenata, poput crteža, skica, godine osnivanja, oznake da društvo pripada nekoj široj poslovnoj grupaciji (koncern, holding i sl.) itd.

Uslovno dopušteni elementi poslovnog imena su: nazivi država, teritorijalnih jedinica, autonomnih pokrajina i međunarodnih organizacija. Uslovna dopuštenost ovih elemenata sastoji se u tome što poslovno ime privrednog društva može da sadrži neki od ovih elemenata samo uz prethodnu saglasnost nadležnog organa države, teritorijalne jedinice, autonomne pokrajine ili međunarodne organizacije. ZPD je propisan i izuzetak od ovog pravila, prema kome

¹⁰ Član 22. stav 5. ZPD.

¹¹ Član 78. Zakona o stečaju, Službeni glasnik Republike Srbije, broj 104/2009, 99/2011 – dr. zakon i 71/2012 – odluka US).

¹² Delatnost privrednog društva bila je predviđena kao obavezni element poslovnog imena privrednog društva Zakonom o preduzećima iz 1996. godine.

saglasnost nije potrebna, ako poslovno ime osnivača sadrži naziv te države, domaće teritorijalne jedinice i autonomne pokrajine ili međunarodne organizacije.¹³ ovo postoji iz razloga što je prilikom registracije poslovnog imena osnivača takva saglasnost već pribavljena. U pogledu uslovno dopuštenih elemenata poslovnog imena privrednog društva ZPD uvodi jednu značajnu novinu. Naime, na zahtjev države, domaće teritorijalne jedinice i autonomne pokrajine ili međunarodne organizacije čiji je naziv sastavni dio poslovnog imena društva, u registru privrednih subjekata izvršiće se brisanje njenog naziva iz poslovnog imena društva.¹⁴ Tako je zakonom ustanovljeno pravo navedenih subjekata, koje nije ni vremenski ni sadržinski ograničeno, što može da unese pravnu nesigurnost. Navedeni subjekti moći će u bilo kom trenutku i bez postojanja bilo kakvog razloga da zahtijevaju promjenu poslovnog imena privrednog društva u dijelu u kojem ono sadrži naziv države, domaće teritorijalne jedinice i autonomne pokrajine ili međunarodne organizacije. (Stefanović/Stanivuk 2012:42) Ovo pitanje je bilo adekvatnije regulisano Zakonom o preduzećima iz 1996. godine, kojim je bilo predviđeno da će do brisanja naziva države ili jedinice lokalne samouprave doći na zahtjev nadležnog organa ovih subjekata, pri čemu konačnu odluku o brisanju naziva donosi sud, vodeći računa o tome da li je poslovanjem privrednog društva (tada preduzeća) doveden u pitanje ugled države ili jedinice lokalne samouprave. U uslovno dopuštene elemente poslovnog imena spadaju i lična imena fizičkih lica, koja poslovno ime mogu da sadrže samo uz saglasnost tog fizičkog lica ili njegovih zakonskih nasljednika, ako je to lice umrlo.¹⁵

Konačno, zakonom su predviđeni i neki zabranjeni elementi poslovnog imena privrednog društva. Poslovno ime ne može biti takvo da: vrijeđa javni moral, može izazvati zabludu u pogledu pravne forme ili pretežne djelatnosti društva.¹⁶ O ovim elementima, prije svega, vodi računa regulator, koji prilikom registracije ispituje da li poslovno ime sadrži neki od zabranjenih elemenata. S obzirom da je moguće da regulator svjesno ili nenamjerno napravi pogrešnu

¹³ Član 29. stav 4. ZPD.

¹⁴ Član 29. stav 5. ZPD.

¹⁵ Član 30. stav 1. ZPD.

¹⁶ Član 27. stav 1. ZPD.

procjenu u pogledu postojanja nekih od zabranjenih elemenata, zakonom je predviđen i drugi stepen zaštite kada je riječ o situaciji u kojoj poslovno ime vrijeda javni moral. Jasno je da je zakonodavac izdvojio ovu situaciju iz razloga što su kršenjem ove zakonske zabrane povrijeđeni javni interesi. U slučaju da poslovno ime privrednog društva vrijeda javni moral, republički javni pravobranilac može tužbom nadležnom sudu protiv društva prekršioca zahtijevati promjenu naziva tog društva.¹⁷ Presudu kojom se nalaže promjena naziva društva prekršioca, sud po pravnosnažnosti dostavlja registru privrednih subjekata radi registracije. Ako društvo prekršilac u roku od 30 dana od pravnosnažnosti presude ne izvrši promjenu naziva, registar privrednih subjekata po službenoj dužnosti pokreće postupak prinudne likvidacije društva.

3 Zaštita naziva privrednog društva po službenoj dužnosti i zaštita po tužbi

Zaštita naziva privrednog društva u pravu Republike Srbije regulisana je prvenstveno ZPD. Na osnovu ZPD postoje dva osnovna oblika zaštite naziva privrednog društva: zaštita koju obavlja regulator po službenoj dužnosti i zaštita po tužbi, u postupku pred nadležnim sudom. Ova dva oblika zaštite nadovezuju se jedan na drugi, pa se ne mogu odvojeno analizirati.

ZPD je, najprije, predviđao da naziv društva ne smije biti istovjetan nazivu drugog društva.¹⁸ Potom je određeno da se naziv društva mora razlikovati od naziva drugog pravnog lica tako da ne izaziva zablude o identitetu sa drugim društvom.¹⁹ Prvi nivo zaštite ostvaruje se pred regulatorom. Prilikom registracije poslovnog imena, regulator uvidom u bazu podataka o privrednim društvima utvrđuje da li je naziv koji društvo želi da registruje već registrovan od strane nekog drugog privrednog društva. Ako postoji naziv koji je identičan onom koji društvo želi da registruje, regulator će odbiti registraciju takvog naziva. U slučaju da postoje dvije prijave istog naziva, regulator će registrovati onaj naziv koji je prvi prijavljen, u skladu sa načelom *prior tempore potior iure*. Međutim, postavlja se

¹⁷ Član 27. stav 3. ZPD.

¹⁸ Član 28. stav 1. ZPD.

¹⁹ Član 28. stav 2. ZPD.

pitanje šta će registrator učiniti ako je predloženi naziv samo sličan nekom već postojećem nazivu? Zakonom je propisan standard prema kome se nazivi dva privredna društva moraju razlikovati tako tako da *ne izazivaju zablude o međusobnom identitetu*. Ovakvom formulacijom registratoru je dato značajno diskreciono ovlaštenje da cijeni da li se dva naziva razlikuju u dovoljnoj mjeri da oba mogu postojati u pravnom prometu. Iako to zakonom nije izričito određeno, jasno je da će prilikom procjenjivanja stepena distinktivnosti značajan kriterijum za registratora biti činjenica da li dva privredna društva sa sličnim nazivima obavljaju istu ili srodnu djelatnost.²⁰ Ako je odgovor na ovo pitanje pozitivan, tj. ako se radi o konkurentskim društvima, registrator bi trebalo da zahtijeva kao uslov registracije veći stepen distinktivnosti naziva i obrnuto. Tako je i u sudskoj praksi zauzet stav da na tržištu ne može da dođe do zabune o identitetu privrednih društava koja obavljaju različite djelatnosti, s obzirom da se iz tih djelatnosti vidi da se radi o različitim subjektima (Mićović 1997:69).²¹ Dosadašnja praksa pokazivala je veliku fleksibilnost u procjenjivanju stepena distinktivnosti, pa je dozvoljavala da se određenom nazivu dodaju samo neki elementi da bi se smatrao dovoljno distinktivnim u odnosu na naziv nekog drugog privrednog društva. Tako su privredni sudovi svojevrmeno stali na stanovište da uslov distinktivnosti ispunjavaju sljedeći nazivi: *Diet* i *Deit*, *Drvo – eksport* i *Eksport – drvo*, *Savremena administracija* i *Savremena* (Vasiljević 2011:72). Za očekivati je da ovakva praksa bude nastavljena, s obzirom da novim ZPD nije izvršena suštinska, već samo terminološka promjena, u odnosu na raniji zakon.²² Ipak, ne može se reći da je takva praksa uvijek opravdana. Učestalom i nekritičkom registracijom sličnih naziva različitih privrednih društava mogu biti ugroženi interesi potrošača. Ako nazivi različitih privrednih društava, koji na tržištu istupaju kao trgovci (u smislu Zakona o zaštiti potrošača Republike

²⁰ Ovaj kriterijum bio je izričito propisan Zakonom o preduzećima iz 1996. godine.

²¹ U jednom slučaju presuđeno je da ugostiteljsko preduzeće i trgovinsko preduzeće za promet alkoholnim pićem mogu da se registruju pod sličnim nazivom, s obzirom da točenje alkoholnih pića nema karakter trgovine, već karakter davanja usluga (Mićović 1997:70).

²² ZPD iz 2004. godine bilo je propisano da poslovno ime privrednog društva ne može da bude zamjenljivo sa poslovnim imenom drugog privrednog društva, niti da izaziva zabunu o privrednom društvu ili o njegovoj djelatnosti.

Srbije,²³ trgovac je pravno ili fizičko lice koje nastupa na tržištu u okviru svoje poslovne ili druge komercijalne djelatnosti),²⁴ nisu u dovoljnoj mjeri distinktivni, „otvaraju se vrata“ mogućim zloupotrebama te sličnosti, a u cilju obmanjivanja potrošača.

Kao pokazatelji koliki je to stepen distinktivnosti između dva naziva potreban da bi oba mogla da postoje u pravnom prometu mogu da posluže i neki stavovi izneseni u našoj ranijoj sudskoj praksi. Tako je iznesen stav da se mogućnost registracije dva slična naziva cijeni prema tome da li postoji sličnost naziva i srodnost njihovih djelatnosti u toj mjeri da postoji realna mogućnost nastanka štete za društvo koje je prvo prijavilo registraciju naziva zbog zablude u prometu u pogledu vrste proizvoda i proizvođača. Drugim riječima, vodi se računa o tome da li postoji mogućnost zamjene naziva kod prosječnog potrošača (Mićović 1997:68).

Takođe, u vezi sa odredbom kojom se propisuje standard za procjenjivanje mjere različitosti dvaju naziva uočava se i jedna terminološka nedosljednost. Naime, prvo se govori o tome da se naziv društva mora razlikovati od naziva drugog *pravnog lica*, a potom se govori o tome kako se taj naziv mora razlikovati u mjeri koja ne smije da izazove zablude o identitetu sa drugim *privrednim društvom*. Jasno je da pojmovi „pravno lice“ i „privredno društvo“ nisu sinonimi, te da je pravno lice širi pojam od privrednog društva. Ovim zakonodavac ostavlja otvoreno pitanje da li registarator prilikom registracije poslovnog imena vodi računa i o sličnosti sa nazivima drugih pravnih lica ili samo privrednih društava.

ZPD regulisana je i zaštita naziva privrednog društva po tužbi. U praksi ovaj oblik zaštite sve više gubi značaj, s obzirom da je registar privrednih subjekata jedinstvena, centralna, javna, elektronska baza podataka za teritoriju cijele Republike Srbije, pa registarator uvidom u tu bazu lako može da utvrdi postoji li isti ili sličan naziv u odnosu na naziv koji je neko privredno društvo prijavilo. Bez obzira na to, zakonodavac ostavlja mogućnost da dođe do potrebe za zaštitom po tužbi, vjerovatno imajući u vidu dvije moguće situacije: da registarator napravi propust i registruje dva identična naziva ili da pogrešno procijeni da su dva naziva slična, ali u dovoljnoj mjeri distinktivna, pa

²³ Zakon o zaštiti potrošača Republike Srbije, *Službeni glasnik Republike Srbije broj 73/2010*.

²⁴ Član 5. tač. 2. Zakona o zaštiti potrošača.

po njegovoj procjeni oba mogu da postoje u pravnom prometu. U tom slučaju zainteresovano lice može tužbom protiv društva koje vrši povredu naziva (društvo prekršilac) zahtijevati: promjenu njegovog naziva i/ili naknadu nastale štete.²⁵ Aktivnu legitimaciju ima samo lice koje ima pravni interes. S druge strane, pasivno legitimisano je društvo prekršilac. Međutim, potpuno opravdano se postavlja pitanje može li pasivno legitimisano lice biti registar privrednih subjekata, s obzirom da do zaštite po tužbi dolazi upravo zbog propusta registratora (Stefanović/Stanivuk 2012:41). Zakonom nije dat odgovor na ovo pitanje, pa ostaje da se vidi kako će ovo pitanje biti riješeno u sudskoj praksi. Za podnošenje tužbe propisan je prekluzivni rok - tri godine od dana registracije naziva društva prekršioca u skladu sa zakonom o registraciji.²⁶ Presudu kojom se nalaže promena naziva društva prekršioca sud po pravnosnažnosti dostavlja registru privrednih subjekata radi registracije. U slučaju da društvo prekršilac u roku od 30 dana od pravnosnažnosti presude ne izvrši promjenu naziva predviđena je vrlo rigorozna sankcija. Tada će registar privrednih subjekata po službenoj dužnosti pokrenuti postupak prinudne likvidacije društva prekršioca. Svi oni kriterijumi prilikom procjenjivanja stepena distinktivnosti koje primjenjuje registar, a o kojima je bilo riječi, važe i kada isto takvo procjenjivanje vrši sud.

4 Zaštita poslovnog imena privrednog društva po osnovu nelojalne konkurencije

Treći oblik zaštite poslovnog imena privrednog društva regulisan je Zakonom o trgovini. ZPD u tom smislu samo sadrži odredbu kojom je predviđeno da zaštita naziva privrednog društva po tužbi ne utiče na ostvarivanje te zaštite po osnovu propisa o nelojalnoj konkurenciji.²⁷ Nepoštena tržišna utakmica (nelojalna konkurencija) je radnja trgovca usmjerena protiv drugog trgovca, odnosno konkurenta, kojom se krše kodeksi poslovnog morala i poslovni običaji, i kojom se nanosi ili može nanijeti šteta drugom trgovcu (konkurentu).²⁸ Zakonom su potom navedene radnje koje se *naročito* smatraju radnjama nepoštene tržišne utakmice, pri čemu lista tih radnji nije „zatvorena“, već se

²⁵ Član 28. stav 3. ZPD.

²⁶ Član 28. stav 4. ZPD.

²⁷ Član 28. stav 8. ZPD.

²⁸ Član 50. stav 1. Zakona o trgovini.

radnjama nepoštene tržišne utakmice mogu smatrati i druge radnje koje ispunjavaju opšte uslove predviđene navedenom definicijom. Među tim radnjama navedena je i prodaja robe sa oznakama, podacima ili oblikom kojima se opravdano stvara zabuna kod potrošača u pogledu izvora, kvaliteta i drugih svojstava te robe, kao i iznošenje podataka o drugom trgovcu ili njegovoj robi ili usluzi, koji su usmjereni na narušavanje ugleda i poslovanja tog trgovca itd. Nepoštena tržišna utakmica izričito je zabranjena zakonom, a trgovac koji pretrpi štetu zbog radnje nepoštene tržišne utakmice ima pravo na naknadu te štete.²⁹

Zaštita poslovnog imena privrednog društva po osnovu nelojalne konkurencije ima nekoliko specifičnosti u odnosu na ostale oblike zaštite poslovnog imena privrednog društva. Prije svega, ovaj oblik zaštite se ne zasniva na registraciji, već na načelu upotrebe poslovnog imena (Vasiljević 1996:47). To znači da se ne zahtjeva da je tužilac izvršio registraciju poslovnog imena, već da je to ime prvi upotrebljavao u pravnom prometu. Pored toga, tužilac dokazuje da tuženi koristi njegovo poslovno ime, i to na način kojim se krše kodeksi poslovnog morala i poslovni običaji, i kojim se njemu nanosi ili može nanijeti šteta. Razlika u odnosu na zaštitu po tužbi na osnovu ZPD je i u tome što podnošenje tužbe u ovom slučaju nije vezano za rok. Zatim, tuženi subjekt ne mora biti drugo privredno društvo, već bilo koji drugi subjekt u privrednom prometu (npr. vlasnik radnje). Akt nelojalne konkurencije ne mora se odnositi samo na zabunu o identitetu privrednog društva, već i na povredu drugog konkurentskog interesa (npr. srozavanje ugleda društva). Povreda nije ograničena samo na upotrebu istog ili sličnog poslovnog imena, već i na upotrebu drugih imena i oznaka u prometu, npr. oznaka robe ili usluga (Marković 1995:558).

5 Krivičnopravna zaštita poslovnog imena

Kao što je to slučaj i u drugim oblastima prava, tako se i u sferi privrednih odnosa krivično pravo javlja kao *ultima ratio*, odnosno djeluje samo kada se drugim granama prava i pravnim sredstvima nije postigla zaštita konkretnog privrednog dobra. Takođe, promjene shvatanja u vezi sa privredom uslovljavaju promjene u sadržini

²⁹ Član 50. stav 2. i 3. Zakona o trgovini.

krivičnih djela kojima se ona štite (Ćirić 1994). Poseban problem u ovoj oblasti jeste upravo određivanje pojma privrednog krivičnog djela, jer ovdje nije uvijek dovoljna činjenica da je riječ o krivičnom djelu štetnom za privredu (budući i da neka krivična djela protiv imovine ispunjavaju neophodne uslove da bi bila podvedena pod grupu krivičnih djela protiv privrede, ali se, ipak, ne mogu smatrati privrednim krivičnim djelom). Usljed toga, u krivičnom zakonodavstvu su jasno precizirana i nabrojana krivična djela koja se mogu smatrati krivičnim djelima protiv privrede (Stojanović 2007: 535). Iako u ovom trenutku nećemo nabrojati i načiniti prikaz svih krivičnih djela protiv privrede, neophodno je pomenuti da se poslovno ime privrednog društva u Srbiji štiti krivičnim djelom neovlašćene upotrebe tuđe firme.³⁰

Krivični zakonik Srbije³¹ poslovno ime štiti krivičnim djelom neovlašćene upotrebe tuđeg poslovnog imena i druge posebne oznake roba ili usluga.³² Inače, upravo na osnovu pomenutog primjera možemo učiti kako nekada jedna grana zakonodavstva prati drugu, iako to nije čest slučaj. Na taj način u Zakonu o privrednim društvima³³ više ne figurira termin „firma“, koji nije takođe, poslije zakonodavnih promjena u krivičnom zakonodavstvu, o(p)stao prilikom regulisanja ovog krivičnog djela. Zapravo, ovo krivično djelo, koje ima osnovni i dva teža oblika, pojavljuje se kao specifična vrsta nelojalne konkurencije koja povrjeđuje interese prodavca ili kupca (Stojanović 2007: 555).

³⁰ Krivična djela kojima se štiti poslovno ime sadrže i krivični zakoni zemalja u okruženju. Tako, Krivični zakon Republike Srpske poslovno ime štiti krivičnim djelom *neovlašćene upotrebe tuđe firme, uzorka ili modela* (član 272. Krivičnog zakona Republike Srpske, *Službeni glasnik Republike Srpske broj 49/2003, 108/04, 37/06, 70/06 i 73/10*), Krivični zakonik Crne Gore sadrži krivično djelo neovlašćene upotrebe tuđe firme (član 271. Krivičnog zakonika Crne Gore, *Službeni list Crne Gore broj 70/04 i 13/04*), dok je u Kaznenom zakonu Hrvatske propisano krivično djelo povrede prava industrijskog vlasništva i *neovlašćene uporabe tuđe tvrtke* (član 285. Kaznenog zakona Hrvatske, *Narodne novine Republike Hrvatske broj 110/97, 27/98, 50/00, 129/00 i 110/07*)

³¹ Krivični zakonik Srbije, *Službeni glasnik Srbije broj 85/05, 88/05, 107/05, 72/09 i 111/09*

³² Član 233. Krivičnog zakonika Srbije

³³ Zakon o privrednim društvima Srbije, *Službeni glasnik Srbije broj 36/2011 i 99/2011*

Radnju osnovnog oblika krivičnog djela čini lice koje se u namjeri da obmane kupce ili korisnike usluga posluži tuđim poslovnim imenom, tuđom geografskom oznakom porijekla, tuđim žigom ili zaštitnim znakom ili, pak, tuđom posebnom oznakom robe, ili koje u naziv svog poslovnog imena, žiga ili zaštitnog znaka, te posebne oznake svoje robe unese pojedina obilježja ovih oznaka.³⁴ Kao što proizilazi iz navedene zakonske odredbe, pored Zakona o privrednim društvima, u ovoj oblasti značajni su i Zakon o žigu³⁵ i Zakon o geografskim oznakama porijekla³⁶. Dakle, u osnovnom obliku izvršenja ovog krivičnog djela imamo alternativno postavljene dve radnje izvršenja.³⁷ Prva radnja izvršenja se sastoji u samoj upotrebi tuđeg poslovnog imena, zatim tuđe geografske oznake porijekla, žiga ili zaštitnog znaka, te tuđe posebne oznake robe. Druga radnja izvršenja se iscrpljuje u unošenju tuđeg poslovnog imena, tuđe geografske oznake porijekla, tuđeg žiga ili zaštitnog znaka ili tuđe posebne oznake robe u svoje poslovno ime, geografsku oznaku porijekla, žig ili zaštitni znak, te posebnu oznaku robe. Stoga, krivično

³⁴ Član 233. stav 1. Krivičnog zakonika Srbije

³⁵ Zakon o žigovima, Službeni glasnik Republike Srbije broj 104/2009.

³⁶ Zakon o oznakama geografskog porijekla, Službeni glasnik Republike Srbije broj 18/2010.

³⁷ Krivični zakon Republike Srpske i Krivični zakonik Crne Gore sadrže samo osnovni oblik izvršenja krivičnog djela. Krivični zakon Republike Srpske nudi nešto različitiju inkriminaciju, pa predviđa da ovo djelo vrši lice koje se u namjeri da obmane kupce ili korisnike usluga posluži tuđom firmom, tuđim žigom ili zaštitnim znakom, tuđom oznakom o geografskom porijeklu ili drugom posebnom oznakom robe ili unese pojedina obilježja oznaka u svoju firmu, svoj žig ili zaštitni znak ili u svoju posebnu oznaku robe. Zapriječena je ista kazna kao i u Srbiji. Međutim, istom kaznom će se kazniti i lice koje u opisanoj namjeri neovlašćeno iskoristi tuđi model ili uzorak ili pušta u promet predmete izrađene na njihovoj osnovi. Krivični zakonik Crne Gore u jedinom stavu, a samim tim i obliku izvršenja ovog krivičnog djela predviđa da krivičnopravno kažnjavanje lica koje se u namjeri da obmane kupce ili korisnike usluga posluži tuđom firmom, tuđom geografskom oznakom porijekla, žigom ili zaštitnim znakom, kao i tuđom posebnom oznakom robe ili koje unese pojedina obilježja ovih oznaka u svoju firmu, svoj žig ili zaštitni znak ili u svoju posebnu oznaku robe. Zapriječena krivična sankcija je identična onoj koju predviđaju zakonodavci u Srbiji i Republici Srpskoj. Interesantno je zapaziti da je ista krivična sankcija predviđena u hrvatskom zakonodavstvu, ali je ovaj oblik krivičnog djela predviđen kao samo jedan od tri osnovne radnje izvršenja djela. Ipak, u ovom zakonskom tekstu određena je zaštita isključivo poslovnog imena privrednog društva, gde je kao radnja predviđena „upotreba tuđe tvrtke ili unošenje u nju pojedinih posebnih oznaka ili obilježja prava“.

djelo postoji u slučaju izvršenja jedne od ove dvije navedene radnje, s tim što bi dodatni uslov bio taj da opisane tuđe oznake treba da budu stavljene na određenu robu, ali ne i neophodno. (Stojanović 2007: 556; Lazarević 2011: 757). Posljedica se sastoji u šteti koja se nanosi pravom vlasniku poslovnog imena, odnosno druge oznake, dok izvršilac može biti svako lice koje neovlašćeno izvrši neku od ovih aktivnosti, sa umišljajem i namjerom obmanjivanja kupaca. (Čejović 2008: 580; Čejović 2006: 558)³⁸

Ovdje je posebno značajano pitanje namjernog djelimičnog mijenjanja i stavljanja takvog promijenjenog poslovnog imena, geografske oznake porijekla, žiga, zaštitnog znaka ili posebne oznake na robu. Naime, nije nezamisliva pojava da će izvršilac ovog krivičnog djela, umjesto da upotrijebi potpuno isto poslovno ime ili neki drugi atribut koji se štiti ovim krivičnim djelom, staviti djelimično izmijenjeno ime, odnosno, neku drugu navedenu oznaku. Upravo zbog toga, iako na prvi pogled može izgledati da je u zakonskom tekstu predviđena upotreba potpuno istog imena, odnosno, druge oznake, treba smatrati da je izvršeno krivično djelo i u slučaju izmijenjenog imena, budući da je izvršilac ostvario radnju krivičnog djela kako bi obmanuo kupca ili korisnika usluga. Imajući u vidu prethodno rečeno, po našem mišljenju, za postojanje krivičnog djela nije čak bitan ni kvantitet niti kvalitet izmjene, jer ono u svakom slučaju postoji. Kao što je u teoriji sasvim ispravno zauzeti stav, u krivičnom pravu je inkriminisano unošenje samo pojedinih elemenata u svoje poslovno ime ili drugo obilježje, pa je tim prije sankcionisano unošenje svojih elemenata u tuđe poslovno ime ili drugo obilježje koje je predmet zaštite putem ovog krivičnog djela (Stojanović 2007: 556). U vezi sa pitanjem težine prva dva podoblika u osnovnom obliku krivičnog djela, možemo reći da su ona podjednako teška, što se ogleda i u zapriječenoj kazni. Za izvršenje ovog oblika krivičnog djela neovlašćene upotrebe tuđeg poslovnog imena zapriječena je novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine. Upravo zapriječena kazna

³⁸ Tako, učinilac se, u nameri da obmane kupce poslužio tuđim zaštitnim znakom tako što je vinjak i pelinkovac neovlašćeno proizvodio i sipao u korišćenu ambalažu sa etiketom vinjaka „Rubin“, a pelinkovac u ambalažu preduzeća „SIS Company“ iz Subotice, te je originalnim čepovima zatvarao flaše i prodavao takvu robu (Presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 2405/05 od 30. novembra 2005. godine i Presuda Četvrtog Opštinskog suda u Beogradu K. 1282/04 od 18. januara 2005. godine)

zatvora u ovom rasponu pokazuje ozbiljnost koja se posvećuje ovoj oblasti, što dalje insinuira da i novčana kazna može biti izrečena u visokom iznosu. Na subjektivnom planu, kod izvršioca ovog krivičnog djela mora postojati umišljaj, ali i namjera koji predstavljaju subjektivna obeležja bića krivičnog dela i krivice, odnosno samo bića krivičnog djela. Namjera se ogleda u obmanjivanju kupaca ili korisnika usluga, a da li je namjera zaista i realizovana nije od relevantnosti za ostvarenje bića ovog krivičnog dela.

Teži oblik izvršenja ovog krivičnog djela se, takođe, sastoji iz dve alternativno predviđene radnje izvršenja. Prvo, kao izvršilac se javlja lice koje u svrhu prodaje u većoj količini ili vrijednosti: nabavlja, proizvodi, prerađuje, stavlja u promet, daje u zakup ili skladišti robu koja je predmet zaštite putem ovog krivičnog djela. Sve navedene radnje izvršenja su postavljene alternativno, te za postojanje ovog oblika krivičnog djela nije bitno koja je od predviđenih radnji konkretno izvršena. Ipak, kako bi postojao ovaj oblik krivičnog djela neophodno je da se radi o većoj količini ili vrijednosti, što će zavisiti od okolnosti konkretnog slučaja. Postojanje relativno male količine robe ili robe manje vrednosti ne može konstruisati radnju izvršenja težeg oblika djela. Drugo, kao izvršilac se može javiti lice koje se bavi pružanjem usluga neovlašćeno koristeći tuđe oznake.³⁹ Ovdje se javlja trajno krivično djelo, što znači da je neophodno da je radnja izvršenja učinjena više od jedanput, odnosno, najmanje dva puta, na šta nas navodi i sam termin „bavljenja“ pružanjem usluga. Takođe, za postojanje ovog oblika krivičnog djela nije od značaja okolnost da li je učinilac djela robu nabavio od lica koja su do nje došla takođe izvršenjem ovog krivičnog djela, ili je nabavljena kupovinom od državnih organa, koji su ovlašćeni da je izlože prodaji.⁴⁰ Zapriječena kazna za ovaj oblik djela je zatvorska kazna u rasponu od šest mjeseci

³⁹ Član 233. stav 2. Krivičnog zakonika Srbije

⁴⁰ U krivičnom postupku je pravnosnažnom presudom utvrđeno da je okrivljena, kao vlasnica trgovinske radnje, u toku 2005. i 2006. godine, nabavljala robu koja je nosila oznake određenih robnih marki, i znajući da se radi o neoriginalnoj robi istu izložila prodaji, dovodeći pri tom kupce u zabludu. Takođe, u postupku je nesporno utvrđeno da je okrivljena robu nabavljala ili preko uprave carine ili od prodavaca koji su je kupili na isti način, te istu platila. Okrivljena je znala da pribavljena roba nije originalna i da se navedena roba može nabaviti samo od ovlašćenih distributera, te je samim tim izvršila krivično djelo (*Presuda Okružnog suda u Čačku Kž. 205/2008 od 2. aprila 2008. godine*).

do pet godina i ona predstavlja jedini mogući vid kažnjavanja za počinjeni delikt.⁴¹

Najteži oblik izvršenja krivičnog djela neovlašćene upotrebe tuđeg poslovnog imena čini lice koje u svrhu izvršenja prethodnog težeg oblika krivičnog djela organizuje mrežu preprodavaca ili posrednika, ili ukoliko je takvo lice pribavilo imovinsku korist koja prelazi iznos od milion i petsto hiljada dinara.⁴² Kao što vidimo, i najteži oblik izvršenja ovog djela se sastoji iz dve alternativno predviđene radnje. Prva radnja se sastoji u organizovanju mreže preprodavaca ili posrednika. S jedne strane, preprodavce bismo mogli odrediti kao lica koja su izvršioc, koje je u ovom slučaju organizator organizovao u svoju mrežu sa ciljem da robu na koju je stavio tuđe oznake za njegov račun prodaju. Drugim riječima, preprodavce možemo odrediti kao kupce radi dalje prodaje. S druge strane, posrednik je lice koje vrši radnju posredovanja. Radnja posredovanja se smatra izvršenom čim posrednik dovede kupca i prodavca u vezu, bez obzira na činjenicu da li je kupoprodaja obavljena ili ne. Mreža preprodavaca ili posrednika treba da je organizovana na širem području, a u vrijeme izvršenja djela mreža mora faktički postojati. Mreža pretpostavlja čvršću povezanost između članova, pri čemu je irelevantno da li se preprodavci ili posrednici međusobno poznaju, a za egzistiranje mreže je neophodno postojanje najmanje dva preprodavca ili posrednika.

Druga radnja izvršenja ovog krivičnog djela se ogleda u pribavljenoj imovinskoj koristi, koja u konkretnom slučaju mora prelaziti milion i petsto hiljada dinara. Ukoliko je riječ o imovinskoj koristi u nižem iznosu, radiće se o osnovnom obliku izvršenja krivičnog djela. Dakle, dok kod većine krivičnih djela kod kojih se posljedica sastoji u pribavljanju imovinske koristi imamo teži oblik koji pretpostavlja pribavljanje imovinske koristi u iznosu od preko četristopedeset hiljada dinara, a najteži preko milion i petsto hiljada dinara, ovdje imamo, mogli bismo reći neopravdano, samo najteži

⁴¹ Bitno je zapaziti da u zakonodavstvima Republike Srpske i Crne Gore ne postoje teži oblici izvršenja ovog krivičnog dela. Za razliku od njih, u Hrvatskoj je predviđen teži oblik koji se sastoji u tome da je izvršenjem osnovnog oblika pričinjena znatna imovinska šteta ili da je pribavljena znatna imovinska korist, a da je izvršilac postupao u namjeri pribavljanja takve koristi ili pričinjenja štete. Zapriječena je kazna zatvora od šest mjeseci do pet godina.

⁴² Član 233. stav 3. Krivičnog zakonika Srbije

oblik. Disproporcija između najtežeg oblika krivičnog djela i osnovnog je zaista velika da bi zakonodavac ispustio da predvidi još jedan oblik između njih. Za izvršenje najtežeg oblika krivičnog djela zakonodavac je propisao kaznu zatvora u trajanju od jedne do osam godina.

Konačno, propisano je i obavezno oduzimanje robe koja je označena tuđim oznakama,⁴³ potpuno ili djelimično, odnosno robe koja je označena svojim oznakama u koje su unijeta tuđa obilježja, te takve oznake koje nisu inkorporisane u robu. (Stojanović 2007:557)⁴⁴ Na ovom mjestu vrijedi spomenuti i to da se radnja ovog krivičnog djela, uporedo sa vrtoglaviim razvojem kompjuterske tehnologije, može izvršiti preko Interneta, i to na poznatim sajtovima na kojima se razvija svojevrsno tržište roba i usluga, ali se takođe u praksi pojavljuje izvršenje ovog djela kada se kao sredstvo ili objekat izvršenja koriste računari, računarske mreže, sistemi i podaci, kao i njihovi proizvodi u materijalnom ili elektronskom obliku, ukoliko broj autorskih primjeraka prelazi 2000 ili materijalna šteta koja prelazi iznos od 1.000.000 dinara. (Prlja/Ivanović/Reljanović 2011: 135)

6 Zaključak

Poslovnom imenu privrednog društva u pravu Republike Srbije pružena je višestruka pravna zaštita. Ovoj materiji najveću pažnju posvećuje ZPD, kojim su u odnosu na raniji zakon unijete izvjesne novine u ovoj oblasti, koje se, ipak, ne mogu ocijeniti kao suštinske. To znači da su ZPD pružena dva osnovna oblika zaštite poslovnog imena privrednog društva: zaštita po službenoj dužnosti i zaštita po tužbi. Dobro je što je zakonodavac ostavio mogućnost sudske zaštite poslovnog imena privrednog društva, i pored toga što je realno očekivati da ovakvih sporova neće biti puno u praksi. Ovakva mogućnost je dobra, s obzirom da su mogući propusti registratora prilikom ocjenjivanja da li su nazivi dva privredna društva u dovoljnoj mjeri distinktivni da bi oba mogla da postoje u pravnom prometu.

⁴³ Član 233. stav 4. Krivičnog zakonika Srbije

⁴⁴ Interesantno je zapaziti da crnogorski zakonodavac ne propisuje obavezno oduzimanje predmeta krivičnog djela, što nije slučaj u ostalim dvema poredbenim državama. Tako, u Republici Srpskoj je, kao i u Srbiji, uopštenom odredbom predviđeno oduzimanje predmeta, dok je u Hrvatskoj izričito navedeno da će se predmeti koji su namijenjeni ili koji su upotrijebljeni za izvršenje krivičnog djela obavezno oduzeti i uništiti, što nije decidirani propisano u drugim zakonodavstvima.

Prilikom te procjene regulator se mora koristiti složenim kriterijumima, što mogućnost propusta regulatora čini ne tako malom kada prijavljeni nazivi privrednih društava nisu identični, već samo slični. Poslovno ime privrednog društva može se štiti i po osnovu odredaba o nepoštenoj tržišnoj utakmici (nelojalnoj konkurenciji) iz Zakona o trgovini. Ovaj oblik zaštite ima značajne specifičnosti u odnosu na zaštitu po tužbi, koje mogu dovesti do toga da se privredna društva u praksi najčešće koriste ovim oblikom zaštite. Konačno, poslovno ime se štiti i krivičnopravno, i to putem krivičnog djela neovlašćene upotrebe tuđeg poslovnog imena i druge posebne oznake roba ili usluga. Ovim krivičnim djelom štiti se kako poslovno ime, tako i druge posebne oznake roba i usluga. Propisivanjem ovog djela, zakonodavac pokazuje da je svjestan ozbiljnosti izvršenja bilo koje radnje koja ulazi u njegovo biće, ali i pokazuje da prati zakonodavne promjene u drugim granama prava, što je za svaku pohvalu.

7 Literatura

Vasiljević, M. (2011). Vodič za primenu Zakona o privrednim društvima. Beograd: Intermex.

Vasiljević, M. (1996). *Komentar Zakona o privrednim društvima*. Beograd: Udruženje pravnika u privredi SRJ.

Lazarević, Lj. (2011). *Komentar Krivičnog zakonika Srbije*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta Union.

Marković, S. (3-6/1995). Zaštita i pravna priroda firme. *Pravo i privreda*, 551-559.

Mićović, M. (11-12/1997). Zaštita firme i sudska praksa. *Pravo i privreda*, 66-75.

Mićović, M. (2012). *Privredno pravo*. Kragujevac: Pravni fakultet Univerziteta u Kragujevcu - Institut za pravne i društvene nauke.

Prlja, D. / Ivanović, Z. / Reljanović, M. (2011). *Krivična dela visokotehnološkog kriminala*. Beograd: Institut za uporedno pravo.

Stefanović, Z. / Stanivuk, B. (2012). *Komentar Zakona o privrednim društvima*. Beograd: Paragraf.

Stojanović, Z. (2007). *Komentar Krivičnog zakonika Srbije*. Beograd: Službeni glasnik.

Čirić, J. (1994). Promene u svojinsko-ekonomskim odnosima i krivična dela protiv privrede. *Krivično zakonodavstvo i pravna država*